

Hansti Duniya (Punjabi)

Vol. 41 No.4 April 2017

₹15/-

ਹੋਮਡਾ ਦੁਨੀਆ

Vol. 41 • ਅੰਕ :04 • ਅਪ੍ਰੈਲ 2017 • Pages : 52

(ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੇਖੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ)

Also published in Hindi, English & Marathi

C.L. Gulati,
Member Incharge Magazine

Printer & Publisher Radhey Shyam, on behalf of Sant Nirankai Mandal, Delhi-9, printed at M.P. Printers, B-220, Phase-II, NOIDA - 201305 (UP) & published at Sant Nirankari Satsang Bhawan, Sant Nirankari Colony, Delhi-110009

Chief Editor :
Harjeet Nishad

Editor (Honorary)
Sulekh 'Sathi'

Email: editorial@nirankari.org

Ph.: 011-47660200

Fax: 011-27608215

Website: <http://www.nirankari.org>
kids.nirankari.org

Subscription Value

	India/ Nepal	UK	Europe	USA	Canada/ Australia
Annual	Rs.150	£15	€ 20	\$25	\$30
5 Years	Rs.700	£70	€ 95	\$120	\$140

Other Countries

Equivalent to U.S. Dollars as mentioned above.

ਸਫ਼ਲਤਾ
ਹਾਸਿਲ ਕਰੀਏ

ਸੱਤੰਤਰ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	04
ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਨਤਾ	10
ਹਾਸ਼-ਖੇਡਾ	16
ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਨਤਾ	19
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	27
ਰੰਗ ਭਰੋ ਪੜੀਜੇਗਿਤਾ	36
ਕਦੇ ਨਾ ਭੁਲੋ	42
ਚਿੱਤਰ ਪਹੇਲੀ	50

ਚਿੱਤਰਕਥਾਵਾਂ

ਬਿੱਟੀ	20
ਦਾਦਾ ਜੀ	46

ਕਹਾਣੀਆਂ

- ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੋਇਲ 6
- ਸਾਹਿਬ ਹੁਸੈਨ 13
- ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਦਰਤਾ 14
- ਉਸਾ ਸਭਰਵਾਲ 24
- ਮਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿਰਣ 27
- ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ 34
- ਮਿਹਨਤ ਰੰਗ ਲਿਆਈ 38
- ਲਖਵਿੰਦਰ ਸੁਮਨ 44
- ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਹਿੰਮਤ 44
- ਰਾਧੇਲਾਲ ਠਵਚਕਰ 44
- ਆਲਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ 44
- ਕੀਰਤੀ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ 44
- ਸੱਚੀ ਦੈਸਤੀ 44
- ਸੌਫ਼ੀ ਮਾਨ 44

ਗੀਤ-ਕਵਿਤਾਵਾਂ

- ਆਈ ਵਿਸਥੀ
- ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ ਕੰਡਾ 5
- ਗੁਰਬਚਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ
- ਸੁਰਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ 12
- ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੈਂ ਲਜ਼ ਰੱਖਣੀ
- ਬਿੱਕਰ ਸਿੰਘ 'ਮਾਣਕ' 27
- ਮੇਰੀ ਸਾਈਕਲ
- ਪਿੜਪਾਲ ਸਾਈਕ 35
- ਚਿੰਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੇ
- ਜਸਵਿੰਦਰ ਸ਼ਾਇਰ 43

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

- ਇਹ ਸਭ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਨ
- ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 09
- ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਦੀ ਕਹਾਣੀ
- ਪ੍ਰੇ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ 11
- ਸੀਟੀ ਕ੍ਰਾਊਣ ਵਾਲਾ ਜਲ-ਜੀਵ
- ਕਮਲ ਸੌਗਾਠੀ 18
- ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ 'ਸੱਪ'
- ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ 26
- ਛਾਈਨਾਮੇਰ ਦਾ ਰਸ਼
- ਕੈਲਾਸ ਜੈਨ ਐਡਵੋਕੇਟ 30
- ਈ-ਮੇਲ ਦੀ ਥੇਜ਼
- ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ 33
- ਕਿਵੇਂ ਸੁਰੂ ਹੈਇਆ ਟੀਵੀ
- ਹਰਦੇਵ ਕਿਸ੍ਮਣ ਵਰਮਾ 40
- ਮੌਸਮ ਕਿਸ ਨੂੰ ਚਹਿੰਦੇ ਹਨ?
- ਲਖਵੀਰ ਭੱਟੀ 41
- ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ
- ਕਿਰਣ 45

ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੀਏ

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਉ ! ਮੁਬਾਰਕਾਂ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ। ਨਵੀਂ ਕਲਾਸ, ਨਵੀਂਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ-ਕਾਪੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਸਾਥੀ, ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਿਹਠਤ ਰੰਗ ਲੈ ਆਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੀਆਂ ਜਾਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹੋ ਠਾ ! ਖੁਸ਼ ਮਿਠਾਈਆਂ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ! ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹੋਣਗੇ !

ਇਹ ਜੀਵਨ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਲਈ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉੱਚ ਮਿਆਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਟੀਚਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਿਛਾਂ-ਧਿੱਥੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੀਵਾਰਕ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਠਾਵਾਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮਾਨਵ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਤਨ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਲਗਨ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਰੱਖੀ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰਾਸ ਅਤੇ ਹਤਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਜਾਣ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਉ ! ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਯੁਗਪ੍ਰਵਰਤਕ ਸੱਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸੰਿਖ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕੀਤੇ। ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ, ਵਿਦਿਆਕ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਸਿਹਠਮੰਦ ਵਿਸ਼ਵ ਲਈ ਡਿਸਪੈਸਰੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਾਦਾ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰੇਜ਼ ਰਹਿਤ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਰੂਪ ਠਿਖਾਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਨਸਾਠੀ ਜਨਮ ਦੇ ਮੁਲ ਮੰਤਵ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆਈਆਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲਗਨ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਨ 1980 ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 24 ਤੁਰੀਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਉ ! ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਸਿਖਣਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਕ ਰੋਸ਼ਨ ਮੀਨਾਰ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ੴ ਸੁਲੇਖ ਸਾਥੀ

ssathi_2007@yahoo.com

ਆਈ ਵਿਸਾਖੀ

ਆਈ ਵਿਸਾਖੀ ਆਈ ਵਿਸਾਖੀ।
ਮੁੱਕ ਗਈ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ।
ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਵਾਂਗੇ।

ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ।
ਪੱਗ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਲਾ ਕੇ।
ਝੂਮ ਕੇ ਨੱਚਾਂ ਗਾਵਾਂਗੇ।
ਭੰਗੜੇ ਵਾਧੂ ਪਾਵਾਂਗੇ।

ਖੇਡਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈਣਗੀਆਂ।
ਖੁਬ ਧਮਾਲਾਂ ਪਉਣਗੀਆਂ।
ਬਲਦ ਵੀ ਦੌੜਾ ਲਾਵਣਗੇ।
ਕੁੱਕੜ ਵੀ ਚੁੰਝ ਭਿੜਾਵਣਗੇ।

ਸਰਕਸ ਵੀ ਤਾਂ ਆਏਗੀ।
ਸਭ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਏਗੀ।
ਜੋਕਰ ਖੁਬ ਹਸਾਏਗਾ।
ਕਰਤਥ ਬੜੇ ਦਿਖਾਏਗਾ।

ਰੱਬਾ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਰਹਿਣ।
ਸਭ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੱਘਦੇ ਰਹਿਣ।
ਸ਼ਾਲਾ ! ਜੀਵੇ ਦੇਸ਼ ਮੇਰਾ।
ਕਰੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਮੇਰਾ।

ਕਾਂ ਮਤੇ ਕੋਇਲ

ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੋਹੜ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੁੱਖ ਸੀ। ਉਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਉਡੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸ ਰੁੱਖ ਤੇ ਬਣੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਸੌ ਜਾਂਦੇ। ਇਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਉਸੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਇਕ ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੋਇਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਹਿਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ

ਕੋਇਲ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ। ਕੋਇਲ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿੱਠੀ ਧੂਨ ਦੇ ਗੀਤ ਨਾਲ ਪੱਛੀਆਂ ਦੀ ਥਕਾਨ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਕਾਂ ਬੈਲਦਾ ਤਾਂ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੀ ਧੂਨ ਵੀ ਤੇਜ਼-ਤਗਰ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤਿਅੰਤ ਕਰੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਕ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੌਚਦਾ ਕਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂ ਹੀ ਕਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ, ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ। ਉਸਦੇ ਇਸ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਪੱਛੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦੌਸਤੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚੇਤਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਦਤ ਦੀ ਸਾਰੇ ਪੱਛੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ।

ਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਇਲ ਦਾ ਗੀਤ ਛੁੱਟੀ ਅੱਖ ਨਾ ਸੁਹਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੌਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਇਲ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਹੀ ਖਤਮ ਹੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚਾਰੋਂ-ਪਾਸੇ ਕਾਂ ਹੀ ਕਾਂ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਂ ਡਾਲੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇਕ ਯੋਜਨਾ ਆ ਗਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਅਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੋਇਲ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਂ ਅਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਅਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕੋਇਲ ਨੇ ਅਂਡੇ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੇ ਪੱਛੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਕੋਇਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁੜੂ ਕਰਦੀ ਉੱਡੇ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਂ ਪੱਛੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੱਛੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਅਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉੱਡੇ ਗਿਆ।

ਕੋਇਲ ਜਦੋਂ ਸਾਮ ਨੂੰ ਆਲੂਣੇ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਤੇ ਛੁੱਟੇ ਪਏ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੂਖੀ ਹੋਈ। ਹੋਰ ਪੱਛੀ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾਲ ਬੜੇ ਦੂਖੀ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ ਪਰ

ਕਾਂ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕੋਇਲ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਂਡੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਂਡੇ ਤੇਜ਼ਦੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਬੋਲੀ - ਕਾਂ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

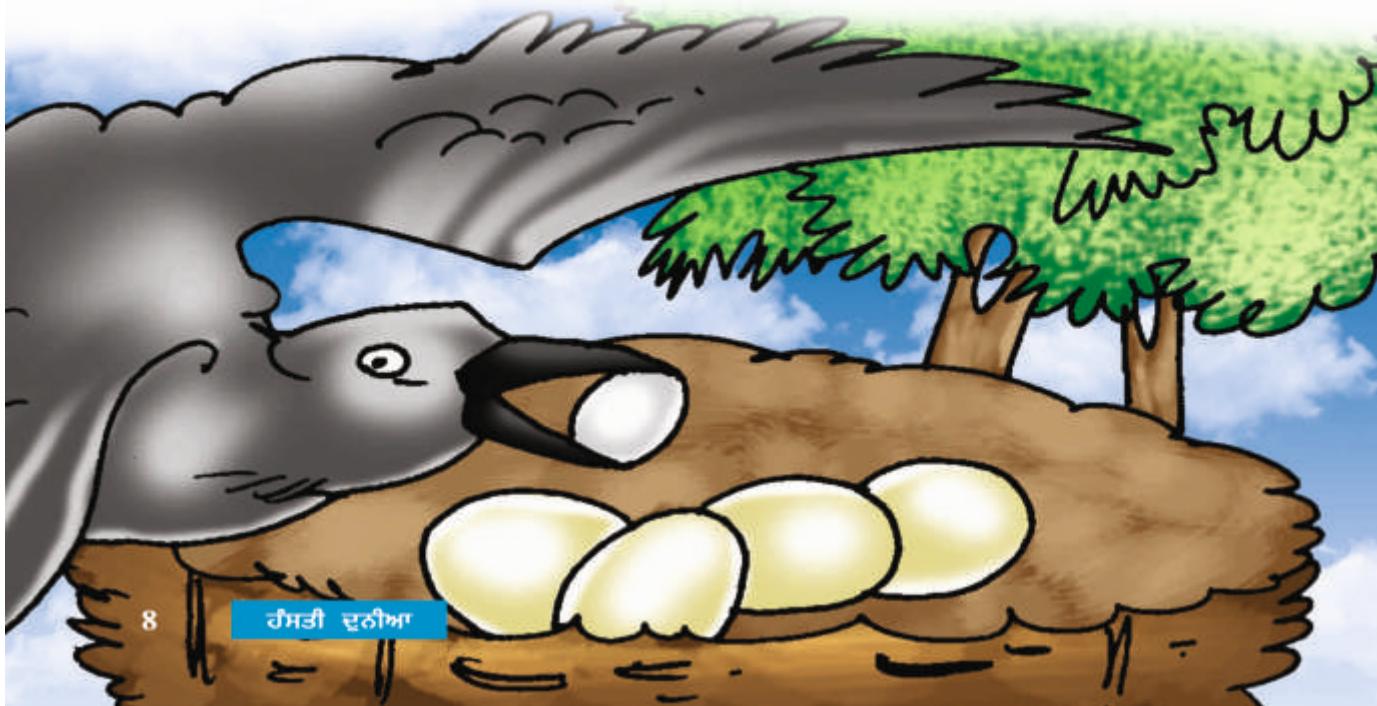
- ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂ ਹੋਰ ਪੱਛੀਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਕੋਇਲ ਇਸ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਡ੍ਹੇ ਗਈ ਅਤੇ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪੱਛੀ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਜੰਮ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਪੱਛੀਆਂ ਦੀ ਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਨਾ ਚੱਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਈ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਦ ਪੱਛੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਢੱਗ ਗਏ। ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਪੱਛੀਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ। ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ।

ਕੋਇਲ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਦੇ ਵੰਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਯੁਕਤੀ ਸੌਚ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਥੇ ਰੱਖੇ ਕਾਂ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਡ੍ਹੇ ਗਈ।

ਕਾਂ ਆਪਣੇ ਆਂਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਇਲ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਆਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੈਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਇਲ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੋਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਕੋਇਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਝਪੀਟਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਉਡ੍ਹੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਬ ਦੀ ਡਾਲ ਤੇ ਬੈਠੀ ਕੋਇਲ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੂ-ਕੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਕੋਇਲ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਕਾਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੈਸ਼ਣ ਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ■

‘ਇਹ ਸਭ ਮੇਰੇ ਅਧਿਣੇ ਹਨ’

- ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅੰਧਾਪੁੰਦ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਸਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਰੱਬ ਦੀ ਲੀਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਕਿ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਸੰਤ-ਮਹਾਤਮਾ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਕੁਲ 18 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਿਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੰਤ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਸੰਤ ਜੀ ! ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ?

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ - ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਅਧਿਣੇ ਹੀ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਸਭ ਪੱਤਰਕਾਰ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ ਸੰਤ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਤੌਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸੰਤ ਜੀ ਮੁਸਕੁਰਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਿਆ।

ਇਹ ਸੰਤ ਸਨ। ਯੁਗਪ੍ਰਵਰਤਕ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰੈਮ, ਨਿਮਰਤਾ, ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਪੜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਇਕ ਸੰਤ ਜੀ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋ ਲੋਕ ਸੱਚ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਵੱਧਦੇ ਗਏ।

ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਪਸੰਦ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਲੋਕ ਮੌਕਾ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸੰਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੱਚ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਉਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਉਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ

ਵਿਗਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੇ

ਖੜ ਘੰਡੀਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਜਮੀਨ ਤੇ ਗੇਂਦ ਸੁੱਟਣ ਤੇ ਉਹ ਉਛਲਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ : ਗੇਂਦ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹਵਾ ਹੀ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਉਛਲਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਤੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੇਂਦ ਦਾ ਜਮੀਨ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅੰਦਰ ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੇਂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਅ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਦਬੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਜਮੀਨ ਦੇ ਉਲਟ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੇਂਦ ਉਛਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੇਂਦ ਵਿਚ ਛੇਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਘੱਟ ਉਛਲਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਘੱਟ ਵਾਟ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਟਿਊਬਲਾਈਟ ਵਿਚ ਬਲਬ ਠਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ : ਬਲਬ ਵਿਚ ਟੰਗਸਟਨ ਧਾਤੂ ਦਾ ਫਿਲਾਮੇਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਟਿਊਬਲਾਈਟ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਫਿਲਾਮੇਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪੋਜ਼ਿਟਿਵ ਅਤੇ

ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਨੈਗੋਟਿਵ ਚਾਰਜ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਣ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਤਰਫ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਲਬ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਵਿੱਚ ਦਬਾਣ ਤੇ ਬਲਬ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਟਿਊਬਲਾਈਟ ਨੂੰ ਜਗਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ : ਤੁਸੀਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਲਬ ਤਾਂ ਸਵਿੱਚ ਦਬਾਂਦੇ ਹੀ ਜਗ ਉਠਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਟਿਊਬਲਾਈਟ ਨੂੰ ਜਗਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲੁਗਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਦਰਸਾਉਣਾ, ਜੇਕਰ ਵੈਲਟੇਜ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਟਾਰਟਰ ਚੋਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟਿਊਬਲਾਈਟ ਦੇ ਜਗਣ ਵਿਚ ਗੁਕਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਘੱਟ ਵੈਲਟੇਜ ਵਿਚ ਬਲਬ ਜਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ■

□ ਪ੍ਰੇ: ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਓ ਜਾਣੀਏ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ, ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਦੀ ਕਾਢ ਰੋਲੈਂਡ ਹਿਲ ਨਾਮਕ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਸੰਨ 1840 ਵਿਚ ਕੱਢੀ ਸੀ। ਰੋਲੈਂਡ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚਲਦੀ ਡਾਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਭਾਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੋਲੈਂਡ ਚਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਖਰਚਾ ਵਸੂਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਰ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਇਕ ਡਾਫਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿੱਕਾ ਟੁਕੜਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਗੂੰਦ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਹੋਰ ਲੱਕ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਖੇਜ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਰੋਲੈਂਡ ਹਿਲ ਨੇ ਹੀ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੂਬਹੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਜ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ 'ਨਾਈਟਹੁੱਡ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ 100 ਵੇਂ ਅਤੇ 200 ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਡਾਕ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਦੀ ਖੇਜ ਦੇ 150 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਪੁਰਤਗਾਲ, ਚਿੰਲੀ, ਯੂ.ਕੇ. ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸੰਨ 1840 ਦੀ 6 ਮਈ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ ਤੇ ਟਿਕਟ ਦਾ ਨਾਂ 'ਦਿ ਪੱਨੀ ਬਲੈਂਕ' ਸੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵੱਲੋਂ ਸੰਨ 1840 ਵਿਚ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਨ 1843 ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਜ਼ਯੂਰਿਕ ਅਤੇ ਜਨੇਵਾ ਵੱਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਹਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਆਪਣੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਚਨ

ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ
ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਈ

ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਅਵਤਾਰ ਪਾਰਿਆ,
ਵਾਰੀ ਤੈਥੋਂ ਬੁੱਧਵੰਤੀ ਦੇ ਦੂਲਾਰਿਆ,
ਉਨੀਂ ਸੌ ਤੀਹ ਕਿੰਨਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਨ ਸੀ,
ਧੰਨ ਸੀ ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵੇਲਾ ਕਿੰਨਾ ਧੰਨ ਸੀ,
ਜਗ ਪਈ ਸੀ ਜੋਤ ਉਹ ਨੂਰਾਨੀ ਸੁਣ ਲਓਈ
ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ.....

ਜਦੋਂ ਹੈ ਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੇਰਾ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ,
ਆ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ,
ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ ਵਿਆਹ,
ਸਹਿਨਸਾਹ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਲਾਹ ਲਏ ਸੀ ਚਾਅ,
ਬਣੀ ਰਾਜਮਾਤਾ ਉਹਦੀ ਰਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਈ
ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ.....

ਸਹਿਨਸਾਹ ਦੀ ਕਾਰ ਆਪ ਉਹ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸੀ,
ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੀ ਗਾਊਂਦੇ ਸੀ,
ਕਦੇ ਨਾ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ-ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸੀ,
ਬੋਲਦੇ ਸੀ ਸਦਾ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਈ
ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ.....

ਉਨੀਂ ਸੌ ਤਰੇਹਠ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਣ ਗਏ,
ਛੇ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਸਹਿਨਸਾਹ ਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੇ,
ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਚੇਲਾ ਬਣ ਬਹਿ ਗਿਆ,
ਬਚਨ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਸੀ ਲਿਆ,
ਨਵੀਂ ਕਾਇਆ ਬਦਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਈ
ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ....

ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਸੱਚ ਲਈ ਦੇ ਗਏ
ਕੁਰਬਾਨੀ ਸੁਣ ਲਓਂ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੂੰਡੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਵਾਲਾ ਸੀ,
ਸੌਹਣਾ ਜਿਹਾ ਬਾਬਾ ਕਿੰਨਾ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਸੀ,
ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ,
ਹੈ ਸੀ ਹਰ ਸੰਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ,
ਕਰਦਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੰਡ ਕਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਂ
ਬਚਨ ਹਜੂਰ ਦੀ....

ਆਪਣੇ ਹੀ ਵੀਰਾਂ ਲੋਕੇ ਅੱਤ ਚੁੱਕ ਲਈ,
ਜੁਲਮ ਦੀ ਵੇਖੇ ਯਾਰੇ ਹੱਦ ਮੁੱਕ ਗਈ,
ਮਾਰਨ ਲਈ ਪੈਜ ਵਾਰੀ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ,
ਸੰਤ ਤੋਂ ਨਾ ਮੇਰਾ ਗਰੂ ਕਦੇ ਡੋਲਿਆ,
ਕਿਹਾ ਆਵਜ਼ ਸੱਚ ਦੀ ਫੇਲਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਂ
ਬਚਨ ਹਜੂਰ ਦੀ....

ਵੇਖੇ ਭਾਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਖੋਹਿਆ ਸੀ,
ਬਣ ਹਰਦੇਵ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ,
ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਜੋ ਜਿੰਦਾ ਮਿਸਾਲ ਸੀ,
ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ 'ਰੰਧਾਵਾ' ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਆ ਸੰਭਾਲ ਸੀ,
ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਲ ਵੱਧਦੀ ਹੀ ਜਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਂ
ਬਚਨ ਹਜੂਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਲਓਂ

॥ ਸੁਰਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ

□ ਉਸਾ ਸਭਰਵਾਲ

ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ

ਇਕ ਵਾਰ ਸਮਰਾਟ ਚੰਦਰਗੁਪਤ,
ਚਾਣਕਿਆ ਨਾਲ ਕਿਸੀ ਗੱਲ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ
ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਸਮਰਾਟ ਨੇ ਚਾਣਕਿਆ
ਨੂੰ ਕਿਹਾ - ਆਪਦੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਸੂਝਬੂਝ ਦੀ ਮੈਂ
ਸਥਾਸੀ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ !

ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘੰਭੰਡ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ
ਉਹ ਰੂਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ
ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਮੇਵਕ
ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੋ ਬਰਤਨਾਂ
ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਾਣੀ ਆ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮਿੱਟੀ
ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਨੇ ਦੇ
ਬਰਤਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਰਾਜਾ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਤਾਂ
ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਰਾਜਨ ! ਕਿਸ ਬਰਤਨ
ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੀਤਲ ਲੱਗਾ। ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਨੇ ਉਤੱਤ
ਦਿੱਤਾ- ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ।

ਇਸ ਤੇ ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਮਹਾਰਾਜ !
ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਪਾਣੀ
ਸੀਤਲ ਮੀਂ ਪਰੰਤੂ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ
ਵਾਲੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਜਲ ਸੀਤਲ ਨਹੀਂ
ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦਾ ਜਲ
ਸੀਤਲ ਰਿਹਾ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ
ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰੂਪਤਾ ਦਾ
ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ
ਵਿਦਿਆ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਸੇਵਣ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ
ਮੈਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿਰਨ

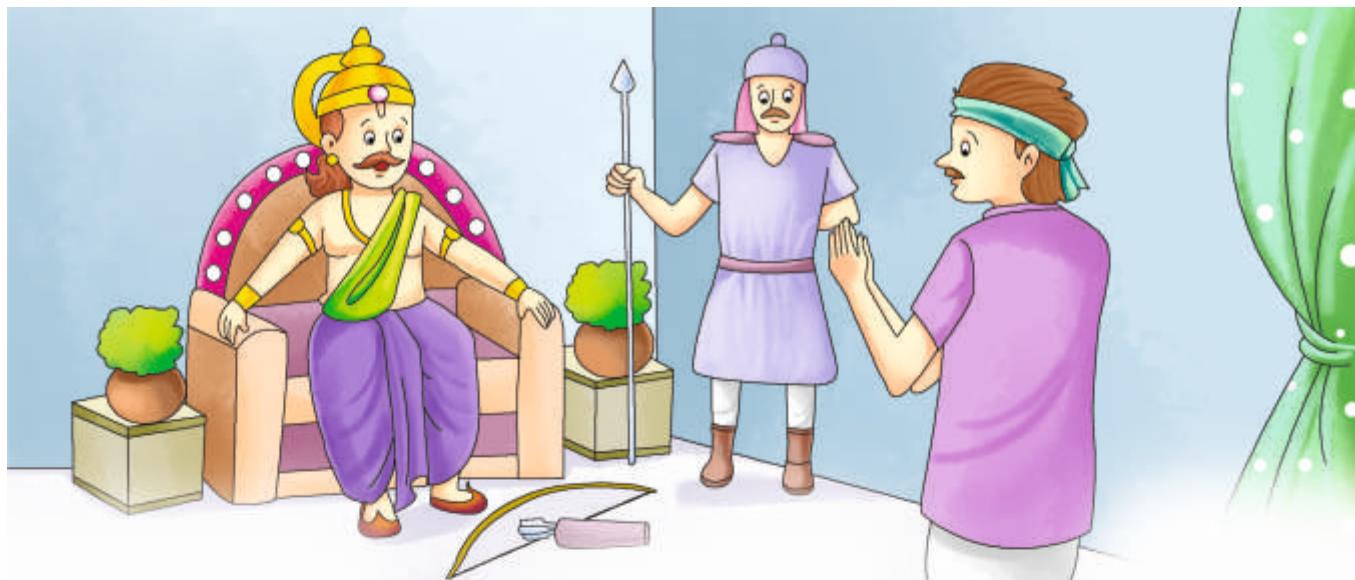
ਬਹੁਤ ਪੁਰਣੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਿਵਗੜ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ਾ ਭਡਰਸੈਨ ਦਾ ਰਜ਼ ਸੀ। ਰਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਭੋਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੀ ਭੋਜਨ ਖਾਖਾ ਕੇ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ, ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਜ਼ੇ ਨੇ ਰਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਰਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗੀ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਰਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਣੀ ਨਾਗਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਉ ਇੱਕ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉ। ਸਿਕਾਰੀ ਅਪਣੇ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੈਨ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਸਿਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੰਗਲ ਕਾਫੀ ਸੰਘਣਾ ਸੀ। ਸਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਫੀ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਿਰਨੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜੇ ਕਿ ਘਾਹ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਹੀ ਸਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਿਕਾਰੀ ਦੱਬੇ ਪੈਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ। ਸਿਕਾਰੀ ਇੱਕ ਝਾੜੀ ਵਿੱਚ ਛੁੱਪ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਿਰਨੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘਾਹ ਖਾਂਦੀ

ਖਾਂਦੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਪਰ ਹਿਰਨੀ ਉਸਦੇ ਤੀਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸ ਦਿਨ ਸਿਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੀਰ ਮੇਰੇ ਜੁੜ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਤੁਰ ਗਈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਕੇ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿ ਸਿਕਾਰੀ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਘਰ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਸਿਕਾਰੀ ਹੋਰਨ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ - ਹੋ ਸਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਭੋਜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਭੋਜੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਕਾਰੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੋਜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਲਦੀ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਵੀ, ਮੇਰੇ ਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਿਕਾਰੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਜੱਸ ਗਈ।

ਹਿਰਨੀ ਨੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਪਣੇ ਥੇਟੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਇਆ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਪਤੀ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ - ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਦੇ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਚੇਖ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬਸ ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਹਿਰਨੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਸਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਚੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਸਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਿਰਨੀ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ

ਹੋਰ ਹਿਰਨ ਉਸ ਵੱਲ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਿਏ ਗੀ ਉਸਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ! ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲਉ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਹਿਰਨੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਰਾਨ ਸੀ। ਹਿਰਨੀ ਫਿਰ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ -ਹੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੀ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੋ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬੋਲਿਆ-ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਸਾਥ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਵਾਂਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਵੀ ਲੱਗੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ।

ਪਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹਿਰਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਰੋਕਣ ਲੱਗਾ, ਰੁੱਕ ਜਾਓ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਰੁੱਕ ਜਾਓ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਾਤਰਮਿਤਾ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲਉ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਲਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਲਦੀ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨੌਂਕ ਹਿਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਸੀਜ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਹਿਰਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ

ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨੌਂਕ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਹੱਥ ਲੇਗਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ - ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਰਜ਼ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤੀਰਕਮਾਨ ਰਸੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਰਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬੋਲਿਆ - ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ! ਰਸੇ ਨੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਉ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ। ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਰਸੇ ਨੇ ਫਿਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ- ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਆਏ ਹੋ? ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਰਸੇ ਨੂੰ ਦੌਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਪਸੀਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਰਸੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਜਿੰਦੀ ਰਾਲੀ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵੀ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਦੇਖਿਆ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਉ ! ਉਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਰਮਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹਾਸ਼ ਚੜ੍ਹਾ

ਅਧਿਆਪਕ : ਬੱਚਿਉ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜੋ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ : ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਸ਼ਮਾ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਪੜਾਈ ਕਰਾਂ ?

ਪਿਤਾ : (ਬੇਟੇ ਨੂੰ) ਤੈਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਿਨੇ ਨੰਬਰ ਮਿਲੇ ?

ਪੱਤਰ : ਜਿੰਨੇ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਸ ਤੋਂ 10 ਨੰਬਰ ਘੱਟ ਆਏ ਹਨ।

ਬੇਟਾ : ਜੀ 10 ਨੰਬਰ।

ਪਿਤਾ : ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਨੰਬਰ ਮਿਲੇ ਹਨ ?

- ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਰੋੜਾ (ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ)

ਬਿੱਟੂ ਬਰਫ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪੱਪੂ : (ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਇਸ ਬਰਫ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਐਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਬਿੱਟੂ : ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਲੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਅਧਿਆਪਕ : ਦੀਪਕ ਦੱਸੋ, ਸੰਗਮਰਮਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਦੀਪਕ : ਜੀ ਸਰ, ਜਦ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

- ਉਰਮਿਲਾ ਗੁਪਤਾ (ਮੁੰਬਈ)

ਦੋ ਗੱਪੀ ਆਪਸ ਵਿਚ -

ਇਕ ਗੱਪੀ : (ਦੂਜੇ ਗੱਪੀ ਨੂੰ) ਜਦ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਮਰੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਛੱਡ ਗਏ।

ਦੂਜਾ ਗੱਪੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਦ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਮਰੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ।

- ਸ਼ਾਮ ਬਿਲਦਾਨੀ (ਬੜਨੌਰ)

ਬੰਟੀ : (ਦੀਪਕ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ।
ਇਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ
ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ।

ਦੀਪਕ : ਵਾਹ ਚੋਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ
ਲਈ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ।

ਪਿਤਾ : (ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ) ਦੀਵਾਰ ਉੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਤੂੰ
ਬਣਾਏ ਨੇ?

ਪੁੱਤਰ : ਹਾਂ, ਪਿਤਾ ਜੀ।

ਪਿਤਾ : ਲੇਕਿਨ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਚਿੱਤਰ
ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਸੀ?

ਪੁੱਤਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ
ਡ੍ਰਾਈਂਗ ਰੂਮ ਹੈ।

ਅਫਸਰ : ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ
ਆਦਮੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ?

ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ : ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ
ਬੱਚੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ : (ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ) ਬੱਚਿਉ
ਦੱਸੋ - ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੱਝ
ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਣ ਵੱਡਾ ਹੈ?

ਵਿਦਿਆਰਥੀ : ਸਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੌਹਾਂ ਦੀ
ਜਨਮਤਿਖੀ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਓ?

- ਸੋਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ (ਖਲੀਲਾਬਾਦ)

ਲਾਲੀ : ਮੇਨਾ ! ਅੱਜਕਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
ਬਹੁਤ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।

ਮੇਨਾ : ਦੀਦੀ ! ਪੇਪਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੇਪਰ ਚਥਾ ਲਿਆ ਸੀ।

- ਧੋਬੀ ਮੀਆਂ, ਲੱਭੂ ਕਿਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ
ਵੰਡ ਰਹੇ ਹੋ?

- ਮੇਰਾ ਗਾਧਾ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ
ਲਈ ਮੈਂ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

- ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ?

- ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗਾਧੇ ਉਪਰ
ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ
ਗਵਾਚ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਚ
ਗਿਆ ਹਾਂ।

- ਗੁਰਚਰਨ ਆਨੰਦ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਬਾਨੇਦਾਰ : ਤੇਰਾ ਸਕੂਟਰ ਇਕ ਮਹੀਨਾ
ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ
ਐਨੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਰਿਪੋਰਟ
ਕਿਉਂ ਲਿਖਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਪੁੱਤ੍ਰ : ਸਕੂਟਰ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਪਹਿਲਾਂ
ਚੇਰ ਠੀਕ ਤਾਂ ਕਰਵਾ ਲਏ।

ਇਕ ਚਲਦੀ ਟ੍ਰੈਨ ਵਿਚ ਟੀ.ਸੀ ਨੇ ਇਕ
ਯਾਤਰੀ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਮੰਗਿਆ। ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਜੇਥੇ
ਵਿੱਚੋਂ ਟਿਕਟ ਕੱਢ ਕੇ ਟੀ.ਸੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਟੀ.ਸੀ. ਟਿਕਟ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ - ਇਹ ਤਾਂ
ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਟਿਕਟ ਹੈ।

ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ - ਮੈਂ ਪਲੈਟਫਾਰਮ
ਤੇ ਹੀ ਉਤਰਨਾ ਹੈ।

- ਮੁਸਕਾਨ ਗਰਗ (ਗਾਮਪੁਰਾਫੂਲ)

ਇਕ ਜਲ - ਜੀਵ ਦੇ ਸੀਟੀ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਭੇਦ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ

ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਡਾਲਫਿਨ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਲਫਿਨ ਦੇ ਵੀ ਨਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਟੀ ਵਰਗੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦੀ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸੀਟੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਦਰਸਾਲ ਉਹ ਇਕ ਢੂਜੇ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਨਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੇਵਲ ਡਾਲਫਿਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਡਾਲਫਿਨ ਅਪਣੀ ਸ੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਸੈਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਸ੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਡਾਲਫਿਨ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਡਾਲਫਿਨ ਅਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦਾ

ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਡਾਲਫਿਨ ਦੀ ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਂਦਾ ਹੈ।

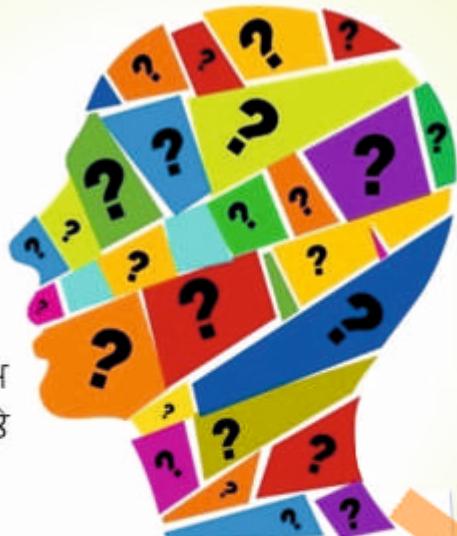
ਡਾਲਫਿਨ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਾਉਣ ਜਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਅਕਸਰ ਅਪਣੇ ਮੌਹੋਂ ਸੀਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੰਕੇਤ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੋਟੇ-ਡੋਟੇ ਨਾਂ ਛਿਪੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਸੀਟੀ ਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜਾਅ, ਜੋ ਅਧੇ ਸੈਕਿੰਡ ਦੇ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਥੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਛਿਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਥੀ ਅਪਣਾ ਨਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਤ ਸੀਟੀ ਦੇ ਜਗ੍ਹੀਏ ਹੀ ਅਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤ ਭੇਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡਾਲਫਿਨਾਂ ਦੇ ਸੀਟੀ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟੀ ਸੰਕੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਡਾਲਫਿਨਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਪਚੁਪ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਪਣੇ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਲਰਟ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡਾਲਫਿਨ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਇਸਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਧੜਮ ਕਰਕੇ ਛਿੱਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਪਾਣੀ 25-30 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਉਪਰ ਉਛਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ

(ਸਭ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤੱਤਰ 'ਆ' ਅੱਖਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਨ ਜਾਂ ਪੈਸਿਲ ਚੁੱਕੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਚਿਨ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਤੱਤਰ ਲਿਖਦੇ ਜਾਓ।)

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2) ਈਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3) ਅਸਮ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4) ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸੂ ਨੇ ਕਿਸ ਮਹਿਲਾ ਦੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5) ਭਗਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਯਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿਸ ਨਾਗ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਗੋਕਲ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6) ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੋਬੀ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 7) ਨੇਤ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅੱਖ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਭਾਗ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀਪ ਸਮੂਹ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9) ਆਸਕਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10) ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੰਗਾਰੂਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 12) ਯੂਰਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਿਰਾਨਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 13) ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 14) ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 15) ਭਗਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ਸੀ?

(ਸਹੀ ਉਤੱਤਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੱਨੇ ਤੇ ਵੇਖ)

ਕਿੱਟੀ

ਚਿੰਤਰਚਲ ਅਤੇ ਲੋਖਰ -
ਅਮੀ ਕਾਲਜ਼

ਇਕ ਵਾਰ ਕਿੱਟੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਪਿਕਨਿਕ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ।

ਕਾਸ ! ਅਸੀਂ ਇਕ ਚਟਾਈ ਨਾਲ
ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ
ਬੋੜਾ ਅਰਾਮ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ।

ਫਿੱਲ੍ਹੇ ਰਾਮ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਰਾਮ
ਕਰਨ ਦੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਘੁੰਮ-
ਫਿਰ ਵੀ ਲਿਆ ਕਰ।

ਚਲੋ-ਚਲੋ, ਉਥੇ ਵੇਖੋ ਇਕ ਰੁੱਖ ਤੇ ਇਕ ਝੂਲਾ
ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਝੂਲਾ ਝੂਲਦੇ ਹਾਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਝੂਲਾਂਗਾ।

ਮੇਟ੍, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚਾਲਾਕ ਨਿਕਲੋ। ਝੂਲਾ ਅਸੀਂ ਵਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝੂਲਣ ਲੱਗੋ।

ਕਿੱਟੀ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝੂਲੋ। ਅੱਜ ਮੇਟ੍ ਨੂੰ ਝੂਲਣ ਦਿਓ।

ਹੱਲ੍ਹ ਰਾਮ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ
ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ
ਬੋਲਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਚੁਪ
ਹੀ ਰਹੋ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ
ਆਰਾਮ ਕਰੋ।

ਅੱਜ ਕੁਝ ਮਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ,
ਕੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਦਿਨ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਚਲੋ ਚਿੰਭੀ ਹੁਣ ਉਤੱਤੇ, ਹੁਣ
ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ।

ਆਈਡਿਆ, ਮੈਂ ਇਸ ਟੁੱਖ ਦੇ
ਪਿੱਛੇ ਲੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਸਭ
ਲੈਕ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭਣਗੇ ਤਾਂ ਬੜਾ
ਮਜ਼ਾ ਆਵੇਗਾ।

ਮਿਹਨਤ ਰੰਗ ਲਿਆਈ

ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਆਲੂਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮੜੇਰ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਚੌਥਾ ਹੋਮਸਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ-ਹੁਕਮੀ ਕਹਿ ਕੇ ਚਿੜਾਉਣ ਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਸਾਨ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਛਸਲ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਘਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸਾਨ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੌਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ - ਪੁੱਤਰੋ! ਮੇਰੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਹੀ ਖੇਤੀ ਲਾਇਕ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਬਲਦ, ਗੱਡੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਜ਼ਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਬੰਸਰ ਜ਼ਮੀਨ, ਇਕ ਜੋੜਾ ਕਹੀ, ਇਕ ਜੋੜਾ ਖੁਰਪਾ ਅਤੇ ਇਕ ਜੋੜਾ ਕੁਦਾਲੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਓ।

ਅਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਤੇ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁਕਮੀ ਨੂੰ ਬੰਸਰ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਉਸਦਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਵੱਡਾ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮੀ ਵਿਚਾਰਾ। ਅਧੀਰ ਕੁਝ ਵੀ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਹੁਕਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਛਸਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਛਸਲ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ।

ਹੁਕਮੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਮਾਯੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬੰਸਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਦੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਹੁਕਮੀ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਹੀ ਨਾਲ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗਾ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਝੜੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਛਸਲ ਬੀਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਕਮੀ ਦਾ ਦੱਸਤ ਰਾਜੂ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਕਮੀ ਤੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਫ਼ੀ ਪੇਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਗਰ ਤੂੰ ਆਲੂ ਬੀਜ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਛਸਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਛਸਲ ਬੀਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਮੇਂ

ਸਮ ਤ ਬਾਗਿਆਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹ ਗਈਆਂ। ਹੁਕਮੀ ਦ ਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਖੁਬ ਲਹਿਲਾ ਉਣ ਲੱਗੀ।

ਅਥੀਰ ਆਲੂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਕੁਝ ਆਲੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਗੀਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਫਸਲ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਦੇਚ ਦਿਤੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕਾੜੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਧੀਆਂ ਗੱਡਾ, ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ, ਹੱਲ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦ ਲਿਆ। ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਨਿਕੰਮੀ ਅਤੇ ਆਲਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਫਸਲ ਦਾ ਬੀਜ ਸਕੇ।

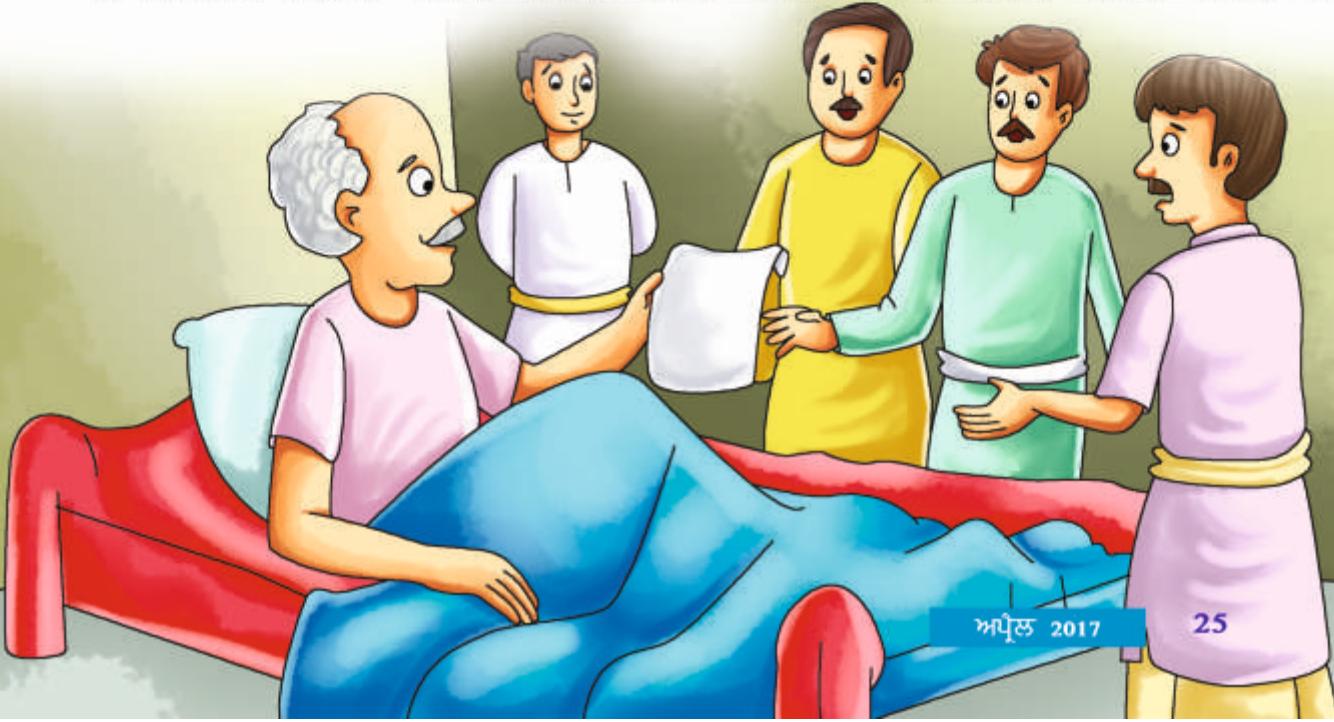
ਇਕ ਦਿਨ ਹੁਕਮੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੈਸਤ ਬਿਜੂ ਚਾਚਾ ਉਸ ਕੌਲ ਆਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ “ਪੁੱਤਰ ਹੁਕਮੀ ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂਤੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਆਸ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਤੂੰ ਇਕ ਖਤ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਤ੍ਰੈਖੂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਮੌਹ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਢੱਤਰ ਹੋਣ ਤੇ ਧਰਤੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਛੂੰਘਾ ਹੱਲ ਵਾਹਣਾ। ਮਿਹਨਤ ਰੰਗ ਲਿਆਏਗੀ।” ਇਹ ਖਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਿਜੂ ਚਾਚਾ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੁਕਮੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਖਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਆਏਸ ਯਾਦ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੌਹ ਵੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਛੂੰਘਾ ਹੱਲ ਚਲਾਉਣਾ ਚਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਬਲਦ ਜੋੜ ਕੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਛੂੰਘਾ ਚਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਥੀਰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੇ ਹੱਲ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ

ਛੱਸ ਗਿਆ। ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਝੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਾੜੀ ਮੌਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿਸੇ ਜੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਛੱਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੁਦਾਲੀ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਪੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਜੇ ਬੋੜਾ ਹੀ ਪੁੱਟਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਚਮਕਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਪੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਥੀਰ ਇਕ ਛੱਡੀ ਸਾਰੀ ਗਾਗਰ ਨਿਕਲੀ ਜੋ ਚਾਂਦੀ-ਸੱਨੋ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖੁਬਸੂਰਤ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਹਰ ਨਵਾਂ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦ ਲਿਆ।

ਹੁਣ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਹੁਕਮੀ ਨੂੰ ਸੇਠ ਹੁਕਮ ਚੰਦ ਨਾਲ ਸੁਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਹੁਕਮੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਸੇਠ ਧਾਰਤ ਰਾਏ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨਿਕੰਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਮੇ ਆਈ ਜਸੀਨ ਵੀ ਹੁਕਮੀ ਨੇ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਾੜੀ ਪੰਸਾ ਅਤੇ ਜਸੀਨ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼-ਖੁਸ਼ ਨਾਲ ਸਭ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਬੱਚਿਉ ! ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਾਤਰਮਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੰਨਣਾ ਚਹੀਦਾ ਹੈ। ■

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ **ਸੱਪ**

ਸੱਪ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਹਨ। ਆਸੀਂ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੱਪ ਜਹਿਰੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੱਪ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਚੁਹੇ ਅਤੇ ਡਿਪਕਲੀਆਂ ਜਿਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੀਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਚੂਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਪ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਸੱਪ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜਹਿਰੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸੰਤੁਲਿਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸੱਪ ਦੇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੱਪ ਜਹਿਰੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਹਾਂ ਕੁਝ ਸੱਪ ਜ਼ਰੂਰ ਜਹਿਰੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪ ਦੇ ਜਹਿਰ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੱਪ ਦੇ ਕੱਟੇ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ 'ਏਟੀ ਸਨੋਕ ਵੇਨਮ' ਵੀ ਸੱਪ ਦੇ ਜਹਿਰ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਨੋਕਪਾਰਕ ਇਸ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਹਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਦਵਾਈ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਥੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਜਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸੱਪ ਆਂਡੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬੱਚੇ। ਕੁਝ ਸੱਪ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ। ਸਾਰ੍ਹੀਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੱਪ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਪ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਸੱਪ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ, ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਜਾਂ ਬੱਚੇ, ਆਖਾਦੀ ਤੋਂ ਢੁਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਕੈਲ, ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵੱਡੀਆਂ, ਜਹਿਰੀਲੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਹਿਰੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵੀ।

ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ-ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੰਤਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸੱਪ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਮਾਤਰ ਚਾਰ ਇੰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਬਲਾਈਡ ਸਨੋਕ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਸੱਪ ਇਕ ਅਜਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਰੇਟਿਕਉਲੇਟਿਡ ਪਾਈਥਨ। ਇਹ ਤੀਹ ਛੁੱਟ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਬਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਗਰ ਆਂਡੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਗਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭੋਜਨ ਖਰਗੋਸ ਅਤੇ ਹਿਰਨ ਜਿਹੇ ਜਾਨਵਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਹ ਵੱਡੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਅਜਗਰ ਨੇ ਮਗਰਮੱਡ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਲਿਆ। ਮਰਗਮੱਡ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸਖਤ ਚਮੜੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਅਜਗਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਐਨਾ ਜਥਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਗਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਬਚਿਆ ਮਰਗਮੱਡ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਸੱਪ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਲਈ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਪ ਦਾ ਡਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਜਹਿਰੀਲਾ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਸੱਪ ਦੇ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ੴ ਸਿਤਾਰਾਮ ਰੂਪਤਾ

□ ਬਿੰਕਰ ਸਿੰਘ “ਮਾਣਕ” (ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ)

ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੈਂ ਲਾਜ਼ ਰੱਖਣੀ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ,
ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੈਂ ਲਾਜ਼ ਰੱਖਣੀ।
ਇਹ ਸਮਝ ਮੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਆਈ,
ਤੇ ਆ ਗਈ ਮੈਨੂੰ ਪੱਗ ਬੰਨਣੀ।

ਮਾਂ ਕੌਲੋਂ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਜੂੜਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਜੂੜੇ ਉਤੇ ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ, ਰੁਮਾਲ ਵੀ ਬੰਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਪੱਗ ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ, ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਲਿਆ,
ਤੇ ਆ ਗਈ ਮੈਨੂੰ - - - -।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਕੂਲ ਜਦੋਂ ਬੰਨ ਕੇ।
ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ ਵੇਖ ਮੇਰੀ, ਰਹਿ ਗਏ ਸਭ ਮੰਨ ਕੇ।
ਸਾਰੇ ਵੇਖਦੇ ਸੀ, ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਆ,
ਤੇ ਆ ਗਈ ਮੈਨੂੰ - - - -।

ਬੰਨੀ ਪੱਗ ਪੋਚਵੀ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਸਾਨ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡਾ ਹੋਣ ਉਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।
ਮੰਗਾਂ ਸਭ ਦਾ ਹੀ ‘ਮਾਣਕ’ ਭਲਾ।
ਤੇ ਆ ਗਈ ਮੈਨੂੰ - - - -।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ

ਆਲੂ - ਦੱਖਣ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਥਾਨੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1942 ਵਿਚ ਪੇਰੂ ਤੋਂ ਆਲੂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਲੂ ਮੇਜ਼ਰ ਯੰਗ ਨੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਸੂਰੀ ਵਿਚ 1815 ਵਿਚ ਬੀਜਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨਕ 'ਬੇਜਾ ਮਿਨ ਫ੍ਰੈਂਕਲਿਨ' ਆਲੂ ਦੇ ਬੜੇ ਸ਼ੈਕੀਨ ਸਨ। ਯੂਰਪ ਵਾਸੀ ਆਲੂ ਨੂੰ 'ਇਡ ਐਪਿਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਸਮਤੀ ਚਾਵਲ - ਬਾਸਮਤੀ ਚਾਵਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇਸਤ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਲ 1839 ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਚਾਵਲ ਦਾ ਬੀਜ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖੋਲੀ ਬਾਂਸ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਬਾਂਸ-ਮਿੱਟੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਾਸਮਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚਾਹ - ਚਾਹ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੌਹਫਾ ਹੈ। ਬਿਊਨ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲ 1644 ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੇ ਜਿਮਨ ਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਚਾਹ ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ। ਜਿਮਨਵਾਸੀ ਚਾਹ ਨੂੰ 'ਟੇ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹੀ ਟੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 'ਟੀ' ਹੋ ਗਈ। ਚੀਨ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਚਾਹ ਨੂੰ ਚਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਲੀਚੀ - ਲੀਚੀ ਚੀਨ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਚੀਨ ਦੇ ਲਾਈਜੂ ਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਛਲ ਦਾ ਨਾਂ ਲੀਚੀ ਪਿਆ। ਇਕ ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਨੂੰ ਇਕ ਲੀਚੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਨੀਲਾਮੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਪਚਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਯੁਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਲੀਚੀ 400 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਕੁੱਖ ਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਖਾਂਦੇ ਸੀ।

ਗੰਨਾ - ਗੰਨੇ ਦੀ ਬੇਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਈਸਾ ਦੇ 800 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਯਨਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਗੰਨੇ ਦੀ ਬੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਯਨਾ ਫਿਰ ਗੰਨਾ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਬੇਤੀ ਈਸਾ ਤੋਂ 338 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਗੰਨੇ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਮੀ ਸੀ।

ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

ਫਲੀ ਫੈਂਚਬੀਨ - ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਜੋ ਫੈਂਚਬੀਨ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੱਖਣ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਯੂਰਪ ਪੁਰੀਚੀ ਸੀ। ਪੋਪ ਕਲੇਮੈਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਤੀਜੀ ਕੈਥਰੀਨ ਮੀਡਚੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੈਨਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਤੋਹਫੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ - "ਰੰਗੀਨ ਕੀਮਤੀ ਜ਼ੇਵਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਬਗਬਾਰ ਕੀਮਤੀ ਹਨ।"

ਤਰਬੂਜ - ਤਰਬੂਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਚੋਂ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਇਕ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਨੂੰ ਈਸਾ ਤੋਂ 200 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨੀਲ ਨਦੀ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਉਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਤਰਬੂਜ ਦੀਆਂ 1200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਮਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਬ - ਅੰਬ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਸ ਫਲ ਦਾ ਪਤਾ ਇਕ ਲੰਗਾੜੇ ਫਕੀਰ ਨੇ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਫਟੇ ਈਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੰਬ ਖਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਫੌਰਨ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਤਾਜ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਅੰਬ ਦੇ ਬਾਕੀ ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਲੇਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਬ ਦੀ ਖੇਤੀ 6000 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

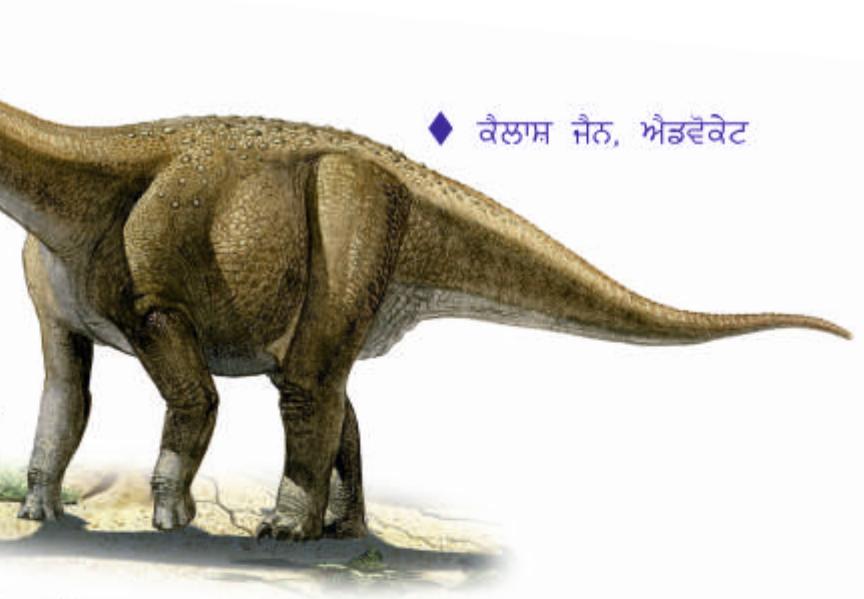
ਟਮਾਟਰ - ਯੂਰਪ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਬਜ਼ੀ ਟਮਾਟਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸਮਝ ਕੇ ਠੱਹੀ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਇਨ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਇਕ ਟਮਾਟਰ ਖਾਧਾ। ਬਸ ਫਿਰ ਟਮਾਟਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਿੱਲੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਟਿਯਾਰੀ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰ ਦਾ 'ਟੀਮਾਟਰਨੋਂ' ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਪੇਨ ਤੋਂ 1945-50 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੁੰਗਫਲੀ - ਮੁੰਗਫਲੀ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਗਫਲੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬੰਗਲੋਰ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਥੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ 'ਮੁੰਗਫਲੀ ਮੇਲਾ' ਲਗਦਾ ਹੈ।

◆ ਕੈਲਾਸ ਜੈਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਸੀ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦਾ ਰਖ੍ਤ

'ਡਾਇਨੋਸੋਰ' ਨਾਮਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬੇਤਾਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਕੇ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੇ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਇਆ। ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਰੋਤ ਹੈ- ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਥਰਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਡੀਆਂ, ਅੰਡਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਚਿੰਨ੍ਹ।

'ਡਾਈਨੋਸੋਰ' ਮੂਲਤੂਪ : ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਛਿਪਕਲੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸੰਨ 1842 ਵਿੱਚ ਸਰ ਰਿਚਰਡ ਓਵਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਇਨੋਸੋਰ 'ਸਰੀਸਰਪ-ਵਰਗ' ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਨ। ਇਸ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਰੋਗਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਛਿਪਕਲੀ, ਸੱਪ, ਮਗਰਮੱਛ ਆਦਿ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਇਸ ਵਰਗ ਦੀ

ਪੂਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ - ਗਰਭ - ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਪਲੋਡ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਹਵੇਲ ਮੱਛੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਅਜਿਹੇ ਜੀਵ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਥੀ, ਉਠ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਲੱਗਦੇ ਸੀ। 'ਬ੍ਰਾਨਿਫੋਸੋਰਸ' ਨਾਮਕ ਜਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਲਗਭਗ 120 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ 'ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਈਨੋਸੋਰ 100 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਅਤੇ 10 ਟਨ ਵਜਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਇਸਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਖੀ ਭਾਗ ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਨ। 'ਬੈਪਟੋਸੋਰਸ' ਦੀ ਲੰਬਾਈ 70 ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਵਜਨ 7 ਟਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 'ਟਾਈਨੋਸੋਰਸ' ਦੀ ਲੰਬਾਈ 500 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਆਮਤੌਰ ਤੇ 25 ਤੋਂ 30 ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਔਸਤ ਵਜਨ 50 ਤੋਂ 60 ਟਨ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

'ਬ੍ਰਾਕਿਯੋਸੋਰਸ' ਨਾਮਕ ਇਕ ਹੋਰ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ 80 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਅਤੇ 45 ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਜਨ 100 ਟਨ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ

ਡਾਈਨੋਸੋਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸਦੀ ਅਗਲੀ ਟੰਗ ਪਿਛਲੀ ਟੰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਲੰਬੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਜੀਵ ਗਹਿਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ।

'ਬੈਂਪਟੋਸੈਰਸ' ਅਤੇ 'ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ' ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਪੂਛ ਕਈ ਛੁੱਟ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੰਗ ਕਾਫੀ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਟਾਇਨੋਸੈਰਸ ਅਤੇ ਇਗੁਸਾਨੋਡਨ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਿਕ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਜੀਉਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁਗ ਦਾ ਕੰਗਾਰੂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪਿਛਲੀ ਟੰਗ ਅੱਗੇ ਦੀ ਟੰਗ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਛੇ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਇਕ ਸਿੰਗ ਨੱਕ ਦੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਖੁਦਾਈ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ 'ਬ੍ਰਾਕਿਯੋਸੈਰਸ' ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੇ ਕੰਕਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 23 ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਮੌਢੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 6 ਮੀਟਰ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਿਰ ਕਰੀਬ 12 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜਨ ਕਰੀਬ 75 ਟਨ ਦੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 'ਟਾਈਰੋਸੈਰਸ' ਰਿਹਾ

ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ਸੀ।

ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਅਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਕੁਝ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਬਿਲਕੁਲ ਛੋਟੇ ਵੀ ਸਨ। ਕੁਝ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਤਾਂ ਇਸ ਕਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ ਕਿ ਜੀਵ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ।

'ਪੈਕੋਪੈਸੋਨਗ੍ਰੇਥਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕੇਵਲ 3-4 ਛੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜੁਰਾਮਿਕ' ਅਤੇ 'ਕਿਟੋਗਿਸ਼ਯਸ' ਨਾਮਕ ਡਾਇਨੋਸੋਰ 5 ਤੋਂ 7 ਛੁੱਟ ਤੱਕ ਲੰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਪਲੋਡੋਕਸ, ਬੈਟੋਸਾਰਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਲੋਸਾਰਸ, ਟਾਇਨੋਸਾਰਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ।

ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਸਾਹਾਰੀ। ਬੈਕਿਯੋਸੈਰਸ ਵਰਗ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸਨ।

ਅਪਣੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਚੇ-ਉਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਟਾਹਿਣੀਆਂ ਆਦਿ ਖਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਾਂਪਸੈਗ਼ਨਾਮ ਏਨੋਡੀਮਸ ਆਦਿ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਸੀ।

ਸ਼ਰੀਰਕ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਈਨਾਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵੀ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਭਾਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਡਾਇਨਾਸੈਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਡਾਈਨਾਸੈਰਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਆਕਾਰ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਇਨਾਸੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਦੌਂਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਪਸਰਾਟਪ ਨਾਮਕ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰ ਇਕ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਮੀਨ ਤੇ ਜਾਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਅਪਣੇ ਭਾਰੀ ਭਰਕਮ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਮਗਰਮੱਛ, ਛਿਪਕਲੀ ਅਤੇ ਘੜਿਆਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਵੀ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅੱਧਾ ਛੁੱਟ ਛੂੰਘਾ ਅਤੇ ਡੇਢ ਛੁੱਟ ਚੜ੍ਹਾ ਖੱਡਾ ਪੁਟਦੇ ਸੀ। ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ

ਆਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ।

ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹਨ। ਨੈਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿਜੇਤਾ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਡਾਕਟਰ ਲੁਈਸ ਅਲਵਾਰੇਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਅਮਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਛੇ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਿਮਯੁਗ ਦੇ ਸੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ। ਸੰਪੂਰਣ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਜੰਮ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਰਫੀਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ। ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਨਸਪਤੀ ਆਦਿ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਭੁੱਖ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਿਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਡਾਇਨਾਸੈਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪੱਤਰ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਤੱਕ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਇਸ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਈ-ਮੇਲ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਪਲਕ ਝਪਕਦੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ। ਅੱਜ ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਈ-ਮੇਲ ਐਨਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੋਗੇ?

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਈ-ਮੇਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਸਦਾ ਸਿਰਗਾ ਇਕ ਭਾਰਤੀ- ਅਮਰੀਕੀ ਵੀ.ਏ. ਸਿਵਾ ਅੱਜਾਦੁਰਾਈ ਨੂੰ

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉੱਤਰ

1) ਏਸ਼ੀਆ	9) ਭਾਨੂਅਥੇਈਆ
2) ਪਰਸ਼ੀਆ	10) ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ
3) ਅਸਮੀਆ	11) ਮਹਾਮਾਇਆ
4) ਅਨੁਸੂਆ	12) ਅਲਬਾਨੀਆ
5) ਕਾਲੀਆ	13) ਨਾਈਜ਼ੀਰੀਆ
6) ਮੰਗੋਲੀਆ	14) ਰੁਪਿਆ
7) ਕਾਰਨੀਆ	15) ਅਯੁਧਿਆ
8) ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ	

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੇਲ ਦੇ ਲਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 30 ਅਗਸਤ 1982 ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਨਿਊਜ਼ਰਸੀ ਵਿਖੇ ਲਿਵਿੰਗਸਟਨ ਹਾਈਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪੜਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਮੈਡੀਸਨ ਐਂਡ ਡੇਨਿਟਰਸਟੀ ਦੇ ਲਈ ਅੱਜਾਦੁਰਾਈ

ਨੇ ਈ-ਮੇਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ 1978 ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਟਰ ਆਫਿਸ ਮੇਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਈ-ਮੇਲ' ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 1982 ਵਿੱਚ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਪੇਟੋਟ ਦੇ ਹੀ ਸਮਾਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਖੋਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਦੂਜਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜਾਦੁਰਾਈ ਨੇ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 1981 ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸੀਨਿਅਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵੇਸਿਟੰਗਾਉਂਸ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤਿਆ ਖੋਜ ਅਵਾਰਡ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। 'ਈ-ਮੇਲ' ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਅਮਰੀਕੀ ਨੈਟਿਸ ਹੁਣ ਸਿਮਿਸ਼ਸ਼ੋਨਿਜਨ ਇੰਸਟੀਟਯੂਸ਼ਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਆਫ ਅਮੇਰਿਕੀ ਹਿਸਟਰੀ ਦੇ ਕੌਲ ਹੈ।

ਅੱਜਾਦੁਰਾਈ ਈ-ਮੇਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ 14 ਸਾਲ ਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਈ-ਮੇਲ ਅੰਦਰ ਇਨਬਾਕਸ, ਆਉਟਬਾਕਸ, ਫੋਲਡਰ, ਮੈਮੋ, ਅਟੈਚਮੈਂਟ ਜਿਹੀਆਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਈ-ਮੇਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੋਜ ਦੇ ਲਈ ਅੱਜਾਦੁਰਾਈ ਦੇ ਦਾਅਵੇਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ ਲੈਕ ਵੀ ਈ-ਮੇਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

❖ ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

□ ਰਾਧੇਲਾਲ 'ਨਵਚਰ'

ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਹਿੰਮਤ

ਇਹ ਉਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ

ਹੈ ਜਦੋਂ ਫਰਾਂਸ ਦਾ

ਰਾਜਾ ਲੁਈ ਸੀ। ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪਰਿਸਥਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਮਾਤਰ ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਸੀ। ਰਜੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਰਾਜ-ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਚਲ ਰਹੇ ਮੁੱਕਦਮੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੁੱਕਦਮੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਿਖਾਈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਕੀਲ ਰਜੇ ਵੱਲੋਂ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਰਾਜ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਰਥ ਸੀ—ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪਰਿਸਥਦ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਭਰਾਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਕ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜਾਣ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸੀ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਖੇਜ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮੁੱਕਦਮੇ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵਕੀਲ ਮਿਲ ਹੀ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੀ— ਲੇਗਾਰਡ।

ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਲੇਗਾਰਡ ਨੇ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ 'ਚ ਅਪਣਾ ਪੁਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਉਹੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ

ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਘਰਾਣੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ।

ਲੇਗਾਰਡ ਨੇ ਕਿਸੀ ਲੇਕਵੰਦ ਰਜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਜੇ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਥ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਤਮਸੰਤੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਹਿੰਮਤ ਤਾਂ ਦਿਖਾਈ। ਹੁਣ ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਫੀਸ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨੀ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣੂਆ ਲੇਗਾਰਡ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖਿਆ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਾਵਲਾਪਨ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ? ਲੇਗਾਰਡ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਣੂਆ ਪੱਲਿਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਰਾਣੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲੱਟ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਕਰੀਆ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹੋਈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲੇਗਾਰਡ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾ ਕੇ ਅਪਣੇ ਪੇਸੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਲਈ। ਹੁਣ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਲ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਓ। ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਰੱਬ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ।

ਮੇਰੀ ਸਾਈਕਲ

ਮੇਰੀ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ,
ਕਰਦੀ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਲ।

ਸਦਾ ਰੱਖਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਕੇ,
ਕਰਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਕੂਲੋਂ ਆ ਕੇ।

ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਪਾ ਲਿਆਏ,
ਚੜ੍ਹ ਇਸ ਤੇ ਕਰਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਥਾਏ-ਬਾਏ।

ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹਾਂ ਚੜਦੀ,
ਹਵਾ ਨਾਲ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ।

ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਦੀ,
ਸੌਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲੇ ਪੜ੍ਹਦੀ।

ਸੌਖਾ ਹੋਇਆ ਸਕੂਲੇ ਜਾਣਾ,
ਆਉਂਦੀ ਜਾਦੀ ਗਾਂਦਾਂ ਗਾਣਾ।

“ਛੱਲੋਂ” ਅੰਕਲ ਲਿਖਣਾ ਗੀਤ
ਮੇਰੀ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ।

ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ ਦੀ ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਪਹਿਲਾ ਨੰ :

ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਉਮਰ - 8 ਸਾਲ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ -
ਲਹਿਲ ਕਲਾਂ
ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ
ਪੰਜਾਬ - 148031

ਦੂਜਾ ਨੰ :

ਹਰਸਦੀਪ ਰਿਆਲ
ਉਮਰ : 10 ਸਾਲ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ -
ਕਾਲੇਵਾਲ ਬੀੜ
ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜ਼ਿਆਰਪੁਰ
ਪੰਜਾਬ - 144523

ਤੀਜਾ ਨੰ :

ਕਿਰਨਦੀਪ ਕੌਰ
ਗਲੀ ਨੰ : 7
ਮਕਾਨ ਨੰ : 2114
ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
ਰਿੱਲ ਰੋਡ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਪੰਜਾਬ

ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ -

ਨਿਮਰਤਾ (ਬੁਢਲਾਡਾ)

ਨਿਹਾਰਿਕਾ ਕੰਡਾ

(ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ),

ਅਨਮੋਲਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ),

ਗੁਰਮੁਖ ਨੂਰ (ਗੁਮਟਾਲਾ),

ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ (ਦਰੋਗੇਵਾਲ),

ਸ਼ੁਭਪ੍ਰੀਤ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ),

ਏਕਤਾ (ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ),

ਵਿਦਿਤ (ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੁਰ),

ਯਸਿਕਾ (ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ),

ਸਮੀਪਤਾ ਖੁਰਾਨਾ (ਜਲੰਧਰ),

ਖੁਸ਼ਵੰਤ (ਬਰਨਾਲਾ),

ਪ੍ਰੇਰਨਾ (ਬੇਦੀ ਨਗਰ),

ਸਹਿਜਪ੍ਰੀਤ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ),

ਮਨੀਸ਼ (ਬੱਸੀ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ)

ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ ਦੀ ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ

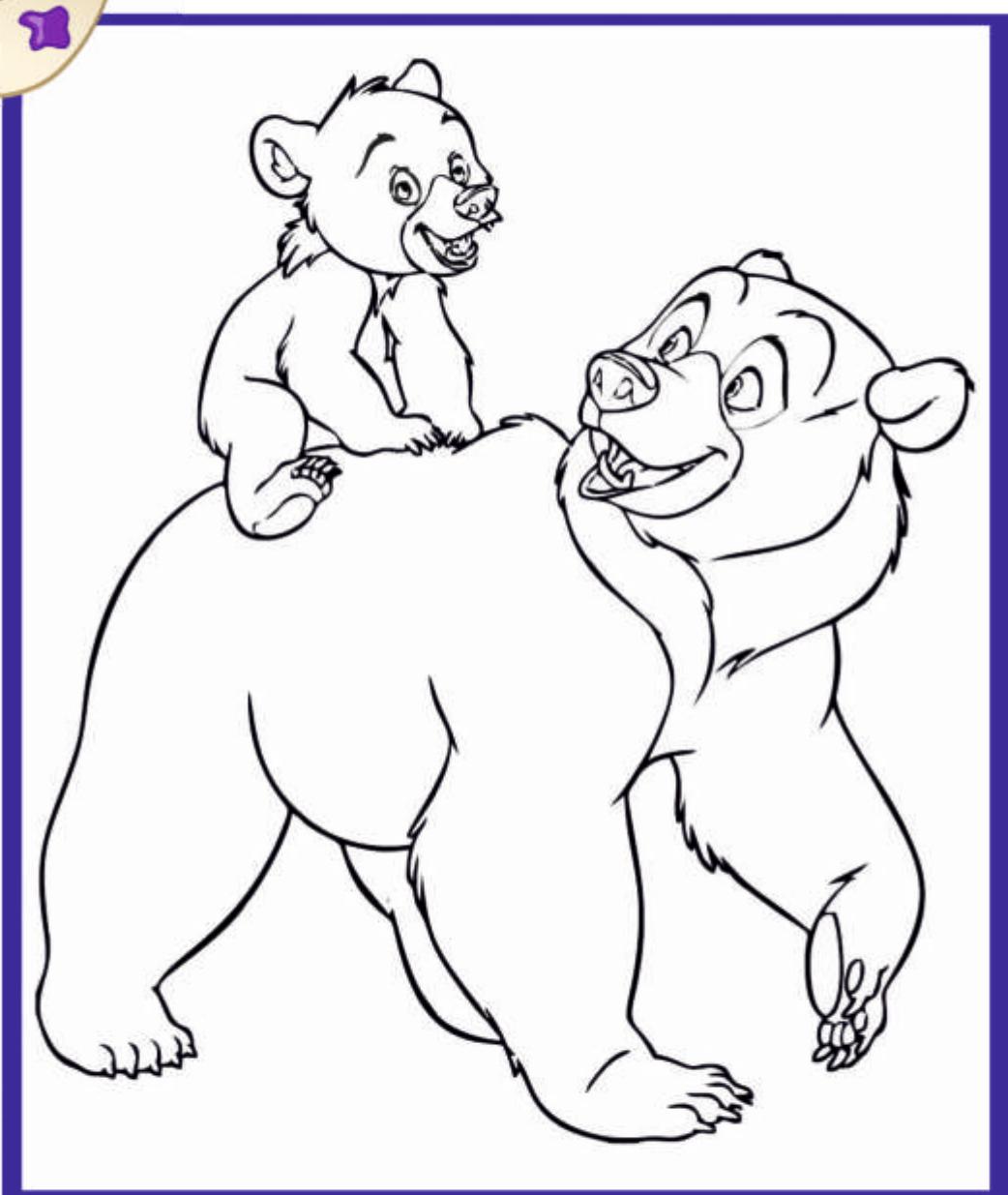
ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਸਫੇਦ ਤੇ ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਤਰ 'ਚ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਰੰਗ ਭਰ ਕੇ 20 ਅਪ੍ਰੈਲ 2017 ਤਕ ਸੰਪਾਦਕ, 'ਹੈਸਤੀ ਦੁਨੀਆ', ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ, ਦਿੱਲੀ-9 ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਚ ਭੇਜ ਦਿਓ।

ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਹੈਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਦੇ ਜੂਨ 2017 ਅੰਕ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ।

15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਨਾਮ ..... ਉਮਰ .....

ਪੂਰਾ ਪਤਾ.....

.....
.....

ਆਲਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਚੰਦਨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਨੰਦਨ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਂਆਲਸੀ ਚੰਪਕ ਚੁਹਾ ਵੀ ਸੀ। ਚੰਪਕ ਕਦੇ ਵੀ ਅਪਣਾ ਹੋਮਵਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਚੰਪਕ ਦਾ ਪੱਕਾ ਦੌਸਤ ਸੀ ਪੀਰੂ ਹਿਰਣ। ਚੰਪਕ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹੋਮਵਰਕ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ- ‘ਕੱਲ ਪੱਕਾ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੋਮਵਰਕ ਕਰਾਂਗਾ’ ਪਰ ਚੰਪਕ ਦਾ ਕੱਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਏ ਪਰ ਚੰਪਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਚੰਪਕ ! ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ।” ਚੰਪਕ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਗੁਸੈਂ ਨਾਲ ਚੰਪਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਮਾਂ ਕੱਲ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾਂ।” ਚੰਪਕ ਨੇ ਬੋੜਾ ਆਲਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।

ਰੋਜ਼ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਚੰਪਕ ਦੀ ਮੰਮੀ ਰੋਜ਼ ਪੜਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਚੰਪਕ ਰੋਜ਼ ਕੱਲ ਤੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸੋਚਿਆ - “ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੰਪਕ ਨੂੰ ਸਬਕ

ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚੰਪਕ ਨੇ ਦੁੱਧ ਮੰਗਿਆ।

“ਅੜ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈ ਬੇਟਾ।”

ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਹੁਣੇ ਪੀਣਾ ਹੈ।” ਚੰਪਕ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ—

“ਕੱਲ੍ਹ ਪੱਕਾ ਲੈ ਆਵਾਂਗੀ।” ਮੰਮੀ ਨੇ ਹਲਕੀ ਮੁਸਕੁਰਾਹਟ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਮਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਦੇ ਦਿਓ। ਚੰਪਕ ਨੇ ਪੇਟ ਫੜਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ਅੜ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਬਜ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਸਬਜ਼ੀ ਕੱਲ੍ਹ ਲੈ ਆਵਾਂਗੀ ਪੱਕਾ।”

ਮੰਮੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਪਕ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ— “ਚਲੋ ਦੇਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਖੇਡ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।”

ਖੇਡਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਚੰਪਕ ਢਿੱਗਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋਦੇ-ਰੋਦੇ ਮੰਮੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ— “ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਦਵਾਈ ਲਗਾ ਦਿਓ।”

ਮਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੱਟ

ਜਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ— “ਦਵਾਈ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਉਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਗਾ ਦੇਵਾਂਗੀ।”

ਚੰਪਕ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਚੀਕ ਪਿਆ— “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਕੱਲ੍ਹ-ਕੱਲ੍ਹ ਲਗਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਅੜ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਅੜ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ। ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਚੋਟ ਵੀ ਹੁਣੇ ਲੱਗੀ ਹੈ।”

“ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਹਰ ਕੰਮ ਕੱਲ੍ਹ ਤੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।” ਮੰਮੀ ਝੱਟ ਬੋਲੀ।

ਚੰਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੰਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਇੰਜ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮਾਂ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕੱਲ੍ਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਾਲਾਂਗਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਰਾਂਗਾ, ਕਦੇ ਆਲਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ ਮਾਂ।” ਚੰਪਕ ਕੰਨ ਫੜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ।

“ਕੱਲ ਕਰੇ ਸੋ ਆਜ ਕਰ, ਆਜ ਕਰੇ ਸੋ ਅਬ” ਮੰਮੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚੰਪਕ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਪੰਜਦ ਦਾ ਖਾਣਾ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ■

○ ਹਰਦੇਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਵਰਮਾ

ਅੱਜ ਟੀ.ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਈੰਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ, ਫਿਲਮ, ਸਮਾਜਾਰ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ-2 ਚੈਨਲ ਹਨ। ਟੀ.ਵੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਜਿਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਟੀ.ਵੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਆਰੰਭ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ ਨੇ 1936 ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਵਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 15 ਸਤੰਬਰ 1959 ਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬਣੀ 'ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ' ਭਵਨ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਟੂਡੀਓ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਇਸਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੇਵਲ 20 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

1960 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਟੀ.ਵੀ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੌਲ ਆਪਣੇ ਟੀ.ਵੀ ਸੈਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਯੂਨੈਸਕੋ

ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੈਟ ਖਰੀਦ ਕੇ 'ਟੈਲੀਕਲਬ' ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਦੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧਾ ਕੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ, ਡਾਂਸ, ਨਾਟਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਹਤ, ਸਾਫ-ਸਫ਼ਾਈ, ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਨ ਅਤੇ ਖੇਡੀ ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1965 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।

15 ਅਗਸਤ 1965 ਦੇ ਦਿਨ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਾਲ ਟੀ. ਵੀ. ਸਟੂਡੀਓ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 1972 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 2 ਫਰਵਰੀ 1973 ਨੂੰ ਪੁਨਾ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ,

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਜਿਥੋਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੇਵਲ 1600 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। 27 ਅਪ੍ਰੈਲ 1975 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਲਕਤਾ, ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ 'ਏਸੀਆਡ 1982' ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੌਰਾਨ (15 ਅਗਸਤ 1982) ਟੀ.ਵੀ. ਨੂੰ ਰੰਗੀਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਇੰਸੈਟ' ਅਤੇ ਏਸੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ. ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ-2 ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਿਲੇ ਕੇਂਦਰ ਖੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਅਤੇ ਡਿੱਸੈਟ ਨੇ ਤਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੁਖ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਟੀ.ਵੀ. ਸੁਚਨਾ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇਮ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

◆ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਭੌਟੀ,

ਮੌਸਮ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਬੱਚਿਓ ! ਹਵਾ, ਵਰਖਾ, ਬਰਫ, ਧੂੰਦ, ਕੋਹਰਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਮੌਸਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੌਸਮ ਹਵਾ ਦੇ ਦਬਾਅ, ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਨਮੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਲੋ, ਅੱਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਅ : ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਅਣੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਅ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਣੂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਬਾਅ ਵਧੇਗਾ। ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਠੰਡੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਬਾਅ ਦੇ ਉਤਰਾਂ-ਚੜਾਅ ਕਾਰਨ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੈਰੋਮੀਟਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਅ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਹੈ।

ਹਵਾ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ : ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਟੀਵਨਸਨ ਸਕ੍ਰੀਨ ਰਾਹੀਂ ਮਿਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਬਕਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਬਰਮਾਈਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਲਈ ਸੁਰਖ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਵਾ ਦੀ ਨਮੀ : ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ੍ਹੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਨਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਮੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਹਵਾ ਠੰਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਮੀ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਧੂੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਦਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਰਸਾਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਿੱਲੇ ਅਤੇ ਸੁੱਕੇ ਹਾਈਗਰੋਮੀਟਰ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਮਾਪਦੇ ਹਨ।

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ

- ਨਿਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾਂ ਡਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
  - ਜੋ ਬੱਚੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
    - ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸਾਈਂਦਰ ਹਰਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ਼
  - ਨਿਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਸਾਂਤੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।
    - ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ
  - ਕੋਈ ਵੀ ਅਹੁਦਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਦਾਸ ਭਾਵਨਾਂ ਰੱਖਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
    - ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
  - ਜੇਕਰ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸੂਟ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ।
    - ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
  - ਸਾਡਾ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸੰਬਧ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
  - ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਉਨਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ।
    - ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ
  - ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
  - ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
  - ਉਹ ਹੀ ਉਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
    - ਸੈਕਸਪੀਅਰ
  - ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਫਾਲਤੂ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦੇਣਾ।
  - ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।
    - ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਤੀਰਥ
  - ਜੋ ਖੇਤ ਉਤਮ ਉਪਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਉਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
    - ਵਿਨਾਇਕ ਦਾਮੋਦਰ ਸਾਵਰਕਰ
- ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ - ਵਿਭਾ ਵਰਮਾ

□ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਾਇਰ

ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ

ਨੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਸਕੂਲੇ ਹੁਣ ਜਾਣਾ, ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ।
ਨੀ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ।

ਕੱਢ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਭੁਜੀ-ਮੁੜੇ ਵਾਲਾ ਸੱਕ ਮਾਂ।
ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਕ ਮਾਂ।
ਨੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਣਾ,
ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ.....

ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਣਾਵਾਂਗੀ।
ਤੇਰੇ ਵਾਂਗੁ ਚੂਜੇ ਕੋਲੋਂ ਚਿੱਠੀ ਨਾ ਪੜਾਵਾਂਗੀ।
ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਉਣਾ,
ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ.....

ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਘੁੰਮੇ ਤਕਦੀਰ ਨੀ।
ਪਪਰਾਲੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਭੇਜ੍ਹੇ
ਮੇਰਾ “ਸਾਇਰ” ਵੀਰ ਨੀ।
ਖੁਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਪੜਾਉਣਾ,
ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਦੇ ਅੰਮੀਏ.....

ਸੱਚੀ ਦੋਸਤੀ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਰਜਤ ਭੁਮਾਰ ਅਤੇ ਲਭ ਸਿੰਘ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੋਸਤ ਅਮੀਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਬਣੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੁਮਾਰ ਸੀ ਉਹ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਖੁਮੁਗਿਆਨ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲਈ ਬੁਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਸਾਇਕਲ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਸਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੇ ਪਿੜ੍ਹੇ ਸਾਇਕਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਸਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੇ ਬਾਬਾਰ ਸਾਇਕਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੌਸ਼ਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਚਾਨਕ ਪਿੜ੍ਹੇ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦਾ ਉਸ ਟਰੱਕ ਨਾਲ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਪਿੜ੍ਹੇ-2 ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਸੱਟ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਖੂਨ ਵਗਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਦੋਸਤ ਇਹ ਖੂਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖੂਨ ਮੇਰਾ ਲੈ ਲਵੇ ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵੋ।” ਡਾਕਟਰ ਉਸਦਾ ਖੂਨ ਲੈਣ ਲਈ ਬਲੱਡ ਗਰੁੱਪ ਚੈਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲੱਡ ਗਰੁੱਪ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਦੋਸਤੀ ਵਿੱਚ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ” ਜਸਵਿੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਮਿਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਮਾਚਿਸ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੀਜ਼ ਐਨੀ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਆਉ! ਇਸ ਨਾਲ ਜੜੀ ਕੁਝ ਰੋਚਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੇਖੀਏ।

ਮਾਚਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ -
ਗੈਰ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਚਿਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਚਿਸ।

ਗੈਰ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਚਿਸ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੁਰਦਰੇ ਤਲ ਤੇ ਰਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਗੰਧਕ, ਫਾਸਫੋਰਸ, ਮੋਮ, ਦ੍ਰਾਈਸਲਫਾਈਡ, ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਕਲੋਰੇਟ, ਕੱਚ ਅਤੇ ਬਾਲੂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 8 ਸੈਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਅਤੇ 0.3 ਸੈਟੀਮੀਟਰ ਵਿਆਸ ਵਾਲੀ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਤੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੀਲੀਆਂ ਜਗਾ ਰਗੜ ਨਾਲ ਝੱਟ ਅੱਗ ਫੜ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਅਤੇ ਸਫੇਦ ਜਾਂ ਨੀਲਾ ਅਤੇ ਸਫੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਚਿਸ ਵਿਚ ਫਾਸਫੋਰਸ ਦ੍ਰਾਈਸਲਫਾਈਡ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਲ ਫਾਸਫੋਰਸ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ

ਤੀਲੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਦੀਆਂ ਬਲਕਿ ਖੇਲ੍ਹ ਤੇ ਲੱਗੇ ਰਸਾਇਣ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਹੀ ਬਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਚਿਸ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ ਜੈਨ ਵੈਕਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1827 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਚਿਸ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਸਵੀਡਨ ਦੇ ਗ੍ਰਾਸਤਾਫ ਪਾਸਵ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਨ 1844 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਮਾਚਿਸ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਸ਼ਿਵਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨਾਡਾਰ ਬੰਧੂਆਂ ਨੇ ਕਾਲੇਸਵਰੀ ਮੈਚ ਫੈਕਟੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮਾਚਿਸ ਕੇਵਲ ਅੱਗ ਜਲਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਮਕੇ ਕੰਪਨੀ ਨੇ 1980 ਵਿਚ ਰਾਮਾਇਣ ਉਤੇ ਮਾਚਿਸਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਕੱਢੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਮਾਇਣ ਨਾਲ ਜੜੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮਾਚਿਸਾਂ ਉਤੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਵੀ ਛੱਪਦੇ ਸਨ। ■

ਦਾਦਾ ਜੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ :
ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਜਦ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਂਦਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਉਹ ਬਾਂਦਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਏ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਲੰਬਾ ਕਵਚ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਾਫ਼ਾ ਬੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੋਕ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਥੈਲੇ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਥੈਲੇ ਵਿਚ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਹੁਣ ਸੁਆਮੀ ਜੀ
ਨੇ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਭੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ
ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ
ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ
ਅਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ
ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੂੰਹ ਛੁਪਾ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

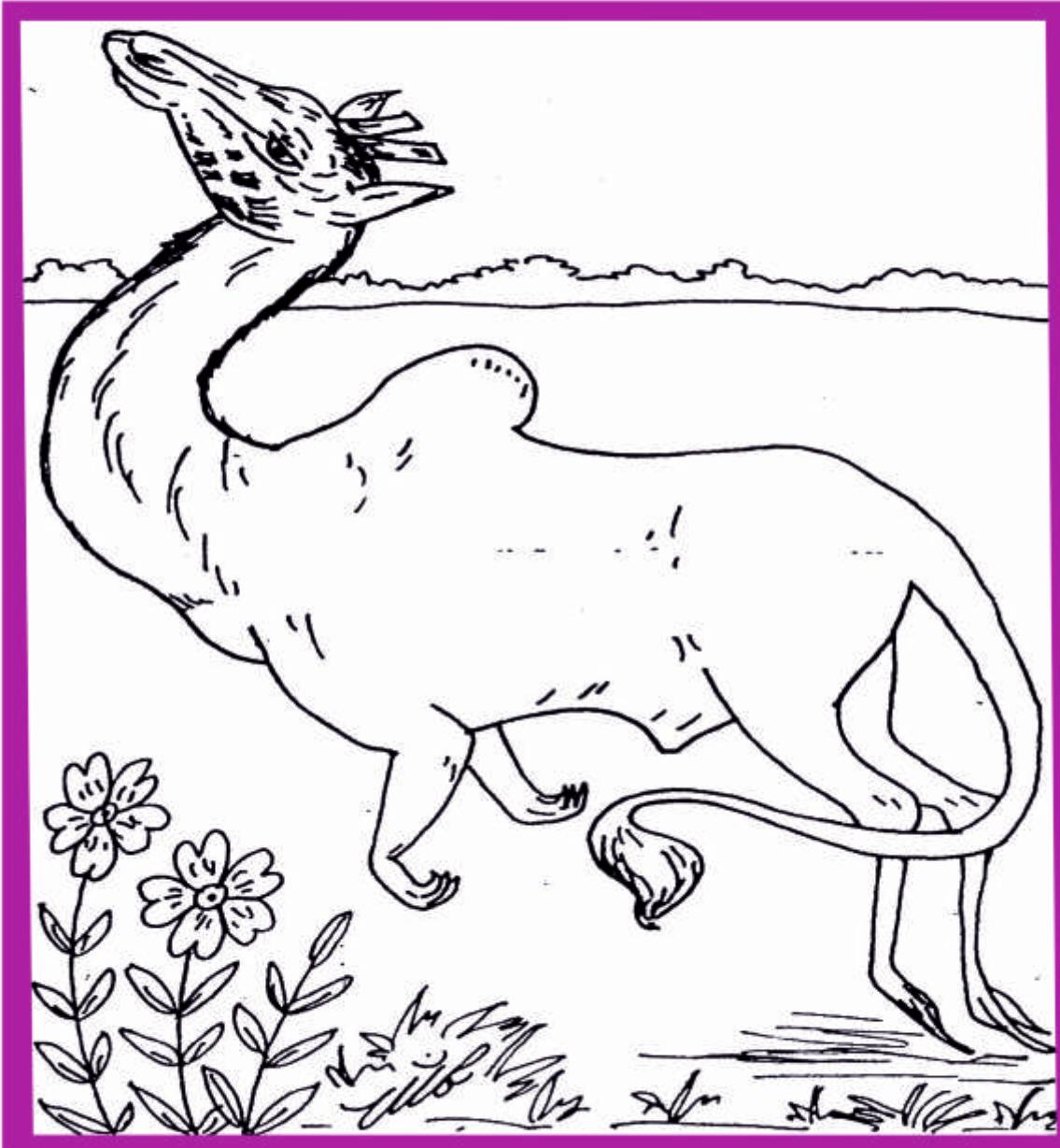
ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੁਆਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨਦ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੌਜ਼ ਆ ਗਿਆ।
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਬੁਗਈ ਵੇਖੀ ਉਹ ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ। ਹੇਸਲੇ
ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ
ਵਿਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੂਰੀ
ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ
ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਅਤੇ
ਉਸੇ ਇਸਦਾ ਮੂੰਹ, ਗਰਦਨ, ਧੜ, ਪੈਰ ਅਤੇ
ਪੂਛ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰ
ਦੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰ - ਮੂੰਹ ਜਿਗਫ਼ ਦਾ, ਗਰਦਨ ਉਠ ਦੀ, ਧੜ ਬਲਦ ਦਾ, ਪੈਰ ਕੰਗਾਰੂ ਦੇ ਅਤੇ ਪੂਛ ਸ਼ੇਰ ਦੀ।

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਓ !

ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

(ਗਿਆਰਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ)

ਏਕ ਨਿਸ਼ਾਨ

(ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ)

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

(ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ)

'ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ' 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' (ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਅਤੇ 'ਏਕ ਨਿਸ਼ਾਨ' (ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਪਤਿੰਕਾ ਵਿਭਾਗ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੌਲੈਕਸ਼ਨ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਨੇੜੇ

011—47660200, E-mail : patrika@nirankari.org

ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ, ਏਕ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਾਂਗ) ਅਤੇ ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ (ਨੈਪਾਲੀ) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Sant Nirankari Satsang Bhawan

1st Floor, 50, Morbag Road, Naigaon, Dadar (E) MUMBAI-400 014 (Mah.)

e-mail : chandunirankari@yahoo.com & marathi@nirankari.org

ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

TAMIL

Sant Nirankari Satsang Bhawan, #7, Govindan Street, Ayavoo Naidu Colony, Aminji Karai, CHENNAI-600 029 (T.N.) Ph. 04423740830

ORIYA

Sant Nirankari Satsang Bhawan, Kazidha, Post Madhupatna, CUTTACK-753 010 (Orissa) Ph. 0671-2341250

TELUGU

Sant Nirankari Satsang Bhawan, No. 6-2-970, Khairatabad, HYDERABAD-Pin : 500 029 Ph. 010-23317879

GUJRATI

Sant Nirankari Satsang Bhawan, 31, Pratapganj, VADODARA-390002 (Guj.) Ph. 0285-275068

KANNADA

Sant Nirankari Satsang Bhawan, 88, Rattanvilas Road, Southend Circle, Basavangudi, BELGURU-560 004 (Karnataka) Ph. 080-26577212

BANGLA

Sant Nirankari Satsang Bhawan, 1-D, Nazar Ali Lane, Near Beck Bagan, KOLKATA-700 019 Ph. 033-22871658

ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਭਿਆਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋ।

Registered with the
Registrar of Newspaper
For India Under RNI No. 32345/77

: Delhi Postal Regd. No. DL-(N)-01/0137/2015-17
: Licence No. U (DN)-60/2015-17
: Licenced to post without Pre-payment

Spiritual Zone for kids

With the blessings of His Holiness
Experience online spiritual learning
with exciting and fun features
highlights our mission's message.
Visit regularly to watch tiny tots
excelling in the spiritual journey.

kids.nirankari.org

- His Holiness Message
- Glimpse of Blessing
- Message in colors
- Poetry Fantasy
- Wacky and True
- Fun Games

- Hansti Duniya
- Kids Creation
- Kids Activities
- Jokes
- Avtar Vani
- Story Time

Share
your talent
in form of
painting, poetry
& story

